

ora 20¹⁸

ORA FRANTEI

BASTILIA

deputat

de Virgil Ierunca

3 VII 1918

36)

În mijlocul aceluși neuitată 1789, luptătorii pentru drepturile omului și ale cetățeanului spulberau din istorie o prezentă și un simbol: Bastilia, - prezenta amenințătoare a exilului, simbolul imediat al forței, al uzurpării justiției.

Omătorul care vrea să identifice azi închisoarea în "Place de la Bastille" are n norocul să nu găsească în această piață decât amintirea unei cetăți care a fost, dar care a încetat să mai existe odată cu datele de glorie ale revoluției celei mari. Inchiisoarea a fost rasă din temelii, pentru că acei ce s'au răzburat asupra-i nu înțelegeau decât indulgența de a povesti - istoricește - despre existența și rosturile ei.

Bastilia nu a fost clădită ca să servească drept loc de închisoare pentru cei care protestau, în Franța, în numele adevărului și luptei justificate. Altele au fost gândurile celor care au clădit-o, altele realitățile pe care istoria le-a propus, le-a parcurs și ~~înțeles~~ a înțeles să le facă.

Fortăreața din Koburgul Saint-Antoine a fost ridicată ca scut de apărare împotriva Saxonilor. Prima piatră a acestui edificiu impunător și masiv a fost pusă la 22 Aprilie 1370, sub Carol al V-lea, și ea nu servea la închisoare, ci la optadecă de apărare, ca multe altele pe care evul mediu le-a pus la dispoziția ~~inimii~~ istoriei.

Numele de "Bastilia" provine din începuturi îndepărtate. Iuliu Cezar pomenește despre niște locașuri înalte, cu trei etaje, ridicate de romani în fața orașelor asediate. Pe acestea, el le numește "bastide" sau "bastili". Numele acesta trece apoi asupra turnurilor fixe, ridicate pe parapete pentru paza imediată a cetăților medievale.

În ceea ce privește Bastilia adevărată, cetatea aceasta întunecată și cenușie avea nu mai puțin de opt ~~turnuri~~ turnuri: "Turnul din colț", "Turnul Capellei", al "Batalului", Furnurile "Bertaudière" și "Bazinière", după numele a doi celebri prizonieri, Turnul Tezaurului, unde s'a ținut multă vreme ședința publică, economisită de Sully sub Henric al IV-lea, Turnul Conté și ca o inexcuzabilă ironie, Turnul Libertății.

Bastilia era construită după modelul oricărei mari cetăți medievale. O poartă mare pentru vehicule spărgea zidurile imense, amenințătoare. Una mai mică, pentru pietoni, asigura comunicarea dintre oameni și ziduri. În împrejur, erau șanțuri, umplute de cele mai multe ori de apele râului Belle Nville. Acestea se secău mai târziu și când Sena venea mare, șanțurile se umpleau din nou cu o apă murdară, turbure.

În prima curte, largă, încăpătoare, un ceasornic monumental arăta cu importanță mersul monoton al timpului. Era susținut de patru figuri, reprezentând prizonieri în lanțuri. Accesul aici era aproape liber. În secolele XVII și XVIII, curtea aceasta a devenit un mic oraș de bărbieri, cizmari și cârciumari, care și-au prelungit domeniul și dincolo de zidurile fortăreței.

În cea de a doua curte a Bastiliei, accesul era greu. În dreapta, puteai fi văzută locuința guvernatorului. Până în timpul lui Ludovic al XIII-lea guvernatorul era recrutat din marii seniori, duci sau mareșali. Bastilia număra însă printre stăpânii ei imediați și oălăi de seama lui Leclerc de Tremblay, susținut cu aprigă încăpă țânare de Richelieu.

În fund, apărea adevărata fortăreață. Turnuri înalte, creneluri uriașe. O adevărată citadelă militară. De altfel, caracterul acesta și l-a păstrat Bastiliapână în timpul lui Richelieu, când devine o închisoare de stat, în care intră - fără judecată prea multă - oricine era socotit periculos pentru viața tihnită și grasă a celor puternici.

Funcționarii Bastiliei au început încă din 1659 să organizeze o arhivă a închisorii, foarte importantă pentru identificările istorice de mai târziu. Distrusă în parte în Iulie 1789, această arhivă a fost totuși clasată după o muncă minuțioasă de o jumătate de secol.

Datele ei sunt revelatoare.

Din ea aflăm cea mai veche listă de prizonieri, acei deținuți de Richelieu, - 53 de inși, cu preocupări variate : conspiratori, preoți extravagandanți, filozofi indezirabili, asasini și nebuși. Cei mai mulți nu știu pentru ce sunt închiși. Există o adevărată organizație secretă, care nu justifică nimic, nu discută nimic.

Un oarecare Vacquay se plânge lui Louvois că stă închis de treisprezece ani și nu știe pentru ce. I se răspunde că nici nu trebuie să știe.

Bastilia este o mare enigmă. Imprejurul zidurilor ei se nasc legende și se urzesc superstiții.

Cea mai cunoscută legendă, aceea care a circulat nu mai puțin de două secole în conștiința populară, a fost "Masca de Fier". Despre acest ciudat personaj au scris 50 de opere și s'au propus pentru identificarea lui peste 20 de soluții.

Cine este "masca de fier"? Un prizonier adus de guvernatorul Saint-Mars care mai fusese închis la Sainte-Marguerite și Pignerol. Un om asupra căruiă circulă cele mai extravagante supoziții, un individ asupra căruiă discută Parisul întreg, despre care nimeni nu știe nimic, dar despre care toți cred mult mai mult decât era în realitate.... Dintr-o simplă mască de catifea venetiană, cavalerul secret devine, pur și simplu, "masca de fier". Voltaire însuși speculează acest motiv de literatură sensationabilă și anunță opiniei publice că "masca de fier" nu este altceva decât fratele Regelui-Soare. Tema aceasta este firește repede dezisă de realitate.

Rând pe rând, istoricii cred că fiecare îi descoperă adevărata identitate. Toți se întrec în presupuneri. Istoria devine un domeniu al detectivilor. Până la urmă, "Masca de fier" s'a dovedit a fi un oarecare Mattioli, care pricinuisese câteva încercături diplomatice realității.

Un capitol extraordinar de elocvent pentru ~~ment~~ a înțelege mentalitatea epocii de glorie a Bastiliei sunt faimoasele "lettres de cachet". Ce sunt acestea? Sunt un fel de mandate de arestare ale epocii, și introduse în societatea franceză a timpului cele mai mari abuzuri pomenite cândva în istorie. O simplă "lettre de cachet" deschide ușa Bastiliei oricui. În cele din urmă, aceste "lettres de cachet" se obțin în alb. Amenințarea lor pânzeste pe toți cetățenii.

Doamnele dela curte căpitanu că daruri de Anul Nou câteva "lettres de cachet" în alb, pe care le completau după bunul lor plac, după capriciile și resentimentele lor. Se citează cazuri când soția își trimite în închisoare bărbatul, când familia "îmbastiliază" un copil "pentru reeducare". Căci motivele încarcerării pe baza acestor mandate originale sunt dintre

cele mai ridicole. Unele sunt chiar anecdotice. Se citează cazul tânărului duce de Fronsac, numit mai târziu, după moartea tatălui său, duce de Richelieu. El fu închis în Bastilia pentru că nu-și iubea cât trebuie soția. În închisoare, stătu în societatea unui abate făfnos, care îi vorbea despre datoriile bunului soț.

Aceste "lettres de cachet" trimiteau la Bastilia nu numai oameni, ci și cărțile. "Enciclopedia" lui Diderot a fost pusă în libertate după o detențiune de câțiva ani.

Vieța între zidurile Bastiliei era bună pentru nobili, mizeră pentru oamenii din popor. Deosebirea era strictă și nimeni nu putea trece cu ușurință peste categorii.

Fiecare din cele opt turnuri ale Bastiliei conținea câte patru sau cinci etaje cu camere pentru închisoare. Oamenii din popor mergeau în cele din etajele de jos. Erau octogonale și umede, pe jumătate sub pământ. O bancă și un pat de paie, o acoperitură mizeră, constituiau totă mobilă. Lumina venea strecurată, interzisă. Când apele Senei veneau mari, umpleau șanturile, străbăteau pereții și inundau carcerele. Oamenii săceau, așteptând cu disperare retragerea apelor.

Galotele, camerele dela etajul cel de sus, erau după carcere, camerele cele mai rele. Vara dormea acolo o căldură de nesuferit, iarna aerul se îngheța până și răsufletul deținutului. Nu se putea sta în picioare decât în mijlocul odăii.

Celelalte compartimente ale închisorii, amenajate pentru seniori, erau spațioase, cu multă lumină, cu suficient confort. Nobilii închiși puteau citi și scrie, puteau să primească vizite. Deseori, erau invitații suveranului cu care petreceau zile de răzândul. Mâncarea lor era dintre cele mai bune. ~~XXXX~~ Choltuiala, întreținerea lor e suportată în mare parte de regele finenși. Nu de puține ori, Bastilia e cunoscut mese pontacrualice. ~~XXXXXX~~ Contabilitatea Bastiliei pomanește adesea de pisări, iepurasi de casă, prepelițe, curceni, pește de tot felul, caci și rachiu.

Vinerea era post pentru deținutii Bastiliei. Nobilii însă nu-l respectau. Dumouriez protestează :

- Pui ? Nu ştiti că azi este Vineri ?

- Eşti însărcinat cu paza corpului meu şi nu e sufletului meuSunt bolnav...Bastilia e bolnavă.

Pe la Bastilia au trecut în nu numai oameni politici, nu numai mari aventurieri ca Latude, nu numai nobili sau simpli cetăţeni ci filozofi, artişti. Marmontel pentru că l-a insultat pe ducele d'Aumont, Voltaire pentru că a scris versuri împotriva regentului şi a fiicei lui, La Bruyère pentru că a scris împotriva Casei de Orleans, abatele Morellet pentru că a atacat pe un scriitor masonic., dar favorizat - Palisot -, jurnalistul Linguet. Ale cărui memorii stau şi astăzi mărturie despre abuzurile Bastiliei.

Pentru toate nedreptăţile, pentru toate despotismele. Bastilia a plătit cu propria ei existenţă.

În dimineaţa de 14 Iulie când poporul francez îşi cucereşte libertatea, această cucerire se cristalizează în dărîmarea definitivă a unui simbol: Bastilia.

Aceasta cade şi zidurile ei se prăbuşesc pentru renaşterea liberă a unui popor care oferă lumii o nouă trinitate de valori : libertate, egalitate, fraternitate.

La apelul convingător al lui Desmoulins, poporul loveşte zidurile Bastiliei. Fortăreaţa abuzurilor se prăbuşeşte.

Ducele de La Rochefoucauld anunţă pe cel de al şaisprezecelea Ludovic de luarea Bastiliei.

- Aşa dar este o revoltă, constată regele monarhul.

- Este o revoluţie, Sire ! răspunde definitiv La Rochefoucauld.
